
**A FOGYATÉKOS EMBEREK BENTLAKÁSOS
INTÉZETEINEK KIVÁLTÁSA
MAGYARORSZÁGON - HELYZETKÉP**

Sziklai István

Nemzeti Fogyatékosügyügyi- és Szociálpolitikai Központ
TÁRS Projekt

MI AZ INTÉZMÉNYI FÉRŐHELYKIVÁLTÁS?

- **Elmúlt évtizedekben:** alapvető változás a fogyatékos emberekkel kapcsolatos szemléletmód tekintetében, a medikális szemlélet felől az emberi jogi, közösségi, társadalmi megközelítés felé.
- Ennek az alapvető változásnak egyik legfontosabb következménye a nagy létszámú, bentlakásos intézményi ellátásról a közösségi életvitelt támogató szolgáltatásokra való áttérés szerte a világban, különösen Európában. Ezt a folyamatot nevezzük intézményi férőhely kiváltásnak, vagy **intézettelenítésnek** (intézménytelenítésnek).
- Fő szemléleti keret: Fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló ENSZ Egyezmény (Magyarországon: 2007. évi XCII. törvény)

Az ENSZ Egyezmény 19.cikkelye

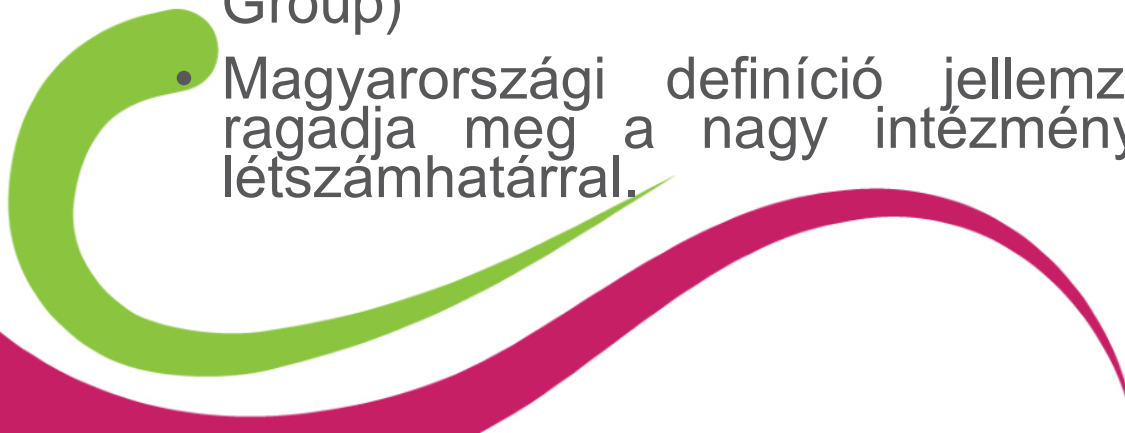
19. cikk - Önálló életvitel és a közösségbe való befogadás

Az Egyezményben részes államok elismerik **a fogyatékossgal élő személyek egyenlő jogát a közösségben való élethez** és másokkal egyenlő szabad döntéshez való jogát; minden szükséges és hatékony intézkedést megtesznek annak érdekében, hogy a fogyatékossgal élő személyek teljes mértékben élvezhessék e jogukat és a **teljes közösségi befogadást és részvételt**, beleértve a következők biztosítását:

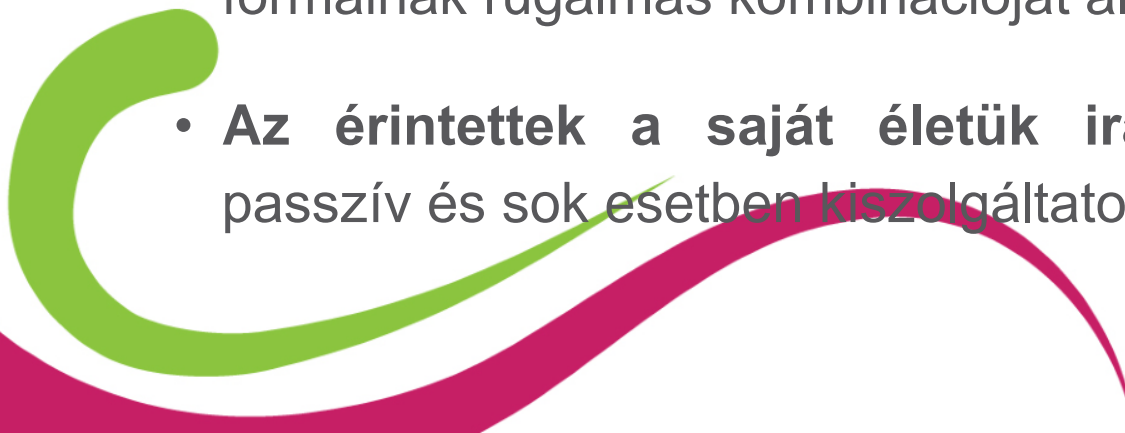
- a) a fogyatékossgal élő személyeknek másokkal azonos alapon lehetőségük van lakóhelyüknek és annak megválasztására, hogy hol és kivel élnek együtt, és nem kötelezhetőek bizonyos megszabott körülmények között élni;
- b) a fogyatékossgal élő személyek számára hozzáférési lehetőséget biztosítanak többféle otthoni, intézményi és egyéb közösségi támogató szolgálathoz, beleértve azt a **személyes segítséget**, mely **a közösségben éléshez és a közösségbe történő beilleszkedéshez, valamint a közösségtől való elszigetelődés és kirekesztődés megelőzése céljából szükséges;**
- c) a mindenki számára nyújtott közösségi szolgáltatások és létesítmények azonos alapon hozzáférhetőek a fogyatékossgal élő személyek számára is, és igényeikhez igazítottak.

2007. évi XCII. Törvény a Fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény és az ahhoz kapcsolódó Fakultatív Jegyzőkönyv kihirdetéséről

MI JELLEMZI AZ „INTÉZETET”?

- A bentlakók a tágabb közösségtől elszigeteltek és/vagy együttélésre kényszerülnek;
 - a bentlakók nem rendelkeznek megfelelő irányítással saját életük és az őket érintő döntések felett; valamint
 - a szervezet saját előírásai általában előnyt élveznek a bentlakók személyre szabott szükségleteivel szemben. *(Forrás: „Guide”)*
 - Létszám egy indikátor, de minél nagyobb létszámú, annál nagyobb valószínűséggel alakul ki az „intézeti kultúra”.
 - 30 fő fölött nagy intézmény (Report of the Ad Hock Expert Group)
 - Magyarországi definíció jellemzően a létszám felől ragadja meg a nagy intézményt - általában 50 fős létszámhatárral.
-

MI JELLEMZI A „TÁMOGATOTT LAKHATÁS ÉLETVITELT”?

- **Mindenki számára elérhető.** Nem lehet kizárni senkit a támogatott életvitelből azért, mert súlyosan fogyatékos vagy egyéb problémái vannak.
 - **A lakhatás és a mindennapi életvitel támogatásának különválasztása.** Ahelyett, hogy az érintettek kész „csomagban” kapnák a bentlakásos ellátást, a támogatott életvitel a lakhatás és a segítői szolgáltatás különböző formáinak rugalmas kombinációját alkalmazza.
 - **Az érintettek a saját életük irányítóivá válhatnak** a passzív és sok esetben kiszolgáltatott ellátotti státusz helyett.
-

MI JELLEMZI A „TÁMOGATOTT LAKHATÁS ÉLETVITELT”?

- **Személyközpontú, kerüli a csoportos megoldásokat.** Cél, hogy az egyén olyan támogatást kapjon, ami teljes egészében a szükségleteihez és elvárásaihoz illeszkedik.
- **Az érintettek személyes kapcsolatainak a támogatása és erősítése.** A támogatott lakhatás megtervezése az egyén létező kapcsolatrendszeréből indul ki (család, barátok, rokonság), és ez alapján tervezi meg a szolgáltatást. (Forrás: Kinsella, 1993)

Az intézményi férőhely-kiváltás hazai elvei

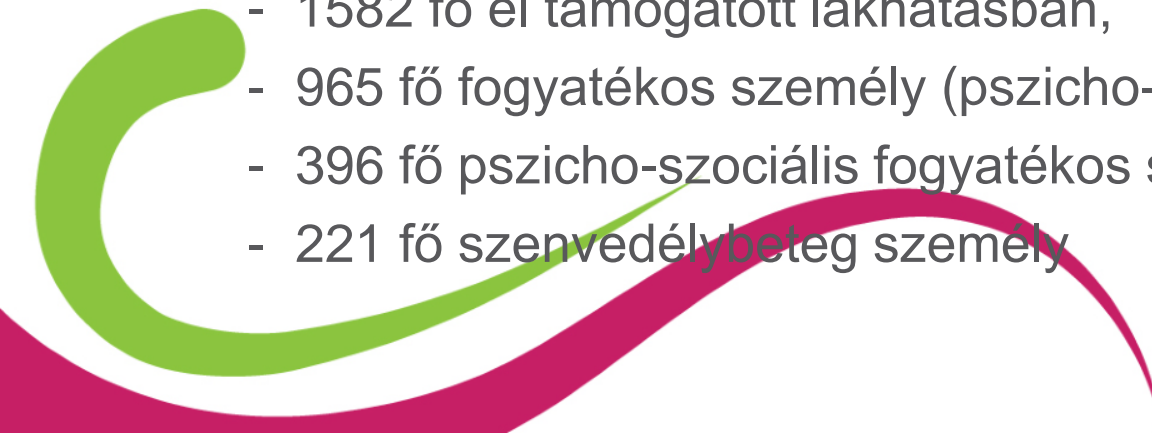
- Személyközpontú, ENSZ Egyezményen alapuló megközelítés,
 - a lakók / kiköltöző emberek legyenek a középpontban,
 - befogadó lakó- (és szakmai) környezet,
 - a foglalkoztatás hangsúlyos,
 - lakók (ön)érdekérvényesítésének támogatása
- A szolgáltató-rendszer átalakítása (nem csak a kiváltásban közvetlenül érintett intézményekben)
 - a költséghatékonyság és fenntarthatóság mellett minőségi megoldások

Cél: biztonságosan minél több lakó kiköltözése (2023-ig 10 000 férőhely megszüntetése, 2036-ig az összes 50 fh feletti intézet), az önálló életvitelük támogatása és foglalkoztatásuk erősítése

MAGYARORSZÁGI FOLYAMATOK

- 2007: ENSZ Egyezmény ratifikálása
- 2011: Kiváltási Stratégia (1257/2011. (VII.21.) Korm. határozat)
- 2013. január 1: új ellátási forma a támogatott lakhatás
- 2017: Kiváltási Stratégia II. (1023/2017. (I. 24.) Korm. határozat)
- 2019: Kiváltási Stratégia III. (1295/2019. (V. 27.) Korm. határozat)

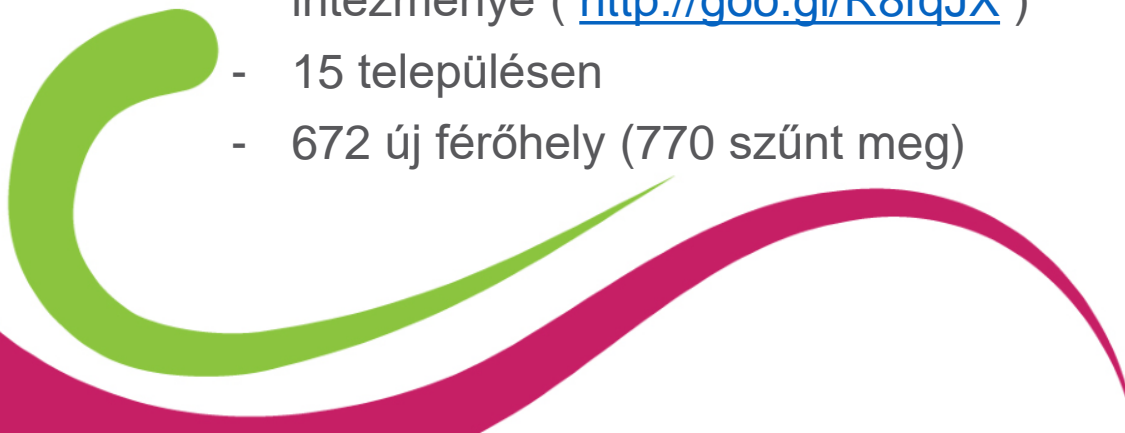
Jelenleg (2017):

- 1582 fő él támogatott lakhatásban,
 - 965 fő fogyatékos személy (pszicho-szociálison kívül),
 - 396 fő pszicho-szociális fogyatékos személy,
 - 221 fő szenvedélybeteg személy
-

MAGYARORSZÁGI FOLYAMATOK

Finanszírozás: túlnyomórészt Európai Unió forrásból (~80,0 Mrd Ft), de vannak „zöldmezős” TL-ek és tisztán hazai (~2,0 Mrd Ft) is!

2012: az intézményi férőhelykiváltás első hulláma (TIOP 3.4.1.A-11/1 projekt):

- **Célcsoportok:** fogyatékos, pszicho-szociális fogyatékos és szenvedélybeteg személyek
 - Létrehozható lakhatási formák: max. 6, 12, 30 fős lakhatási formák
 - 7 milliárd Ft keretösszeg
 - 4 fogyatékos személyek, 2 pszichiátriai betegek bentlakásos intézménye (<http://goo.gl/R8fqJX>)
 - 15 településen
 - 672 új férőhely (770 szűnt meg)
-

MAGYARORSZÁGI FOLYAMATOK

EFOP-2.2.2. Intézményi ellátásról a közösségi alapú szolgáltatásokra való áttérés fejlesztése

- 35 Mrd. Ft
- 2500 férőhely
- konvergencia régiók

Megvalósulás alatt (30 – 6 pályázat)

VEKOP-6.3.2. Intézményi ellátásról a közösségi alapú szolgáltatásokra való áttérés fejlesztése

- 730 millió forint
- Közép-magyarországi régió

Megvalósulás alatt (1 pályázat)

EFOP-2.2.5. Intézményi ellátásról a közösségi alapú szolgáltatásokra való áttérés fejlesztése

- 55,42 Mrd. forint
- 7500 férőhely
- konvergencia régiók

Áttervezés alatt

Mi történik jelenleg?

- EFOP-ban 10 000 fős indikátor!
- Nem engedélyezték a részleges kiváltást (civil lobbi az EU-ban):
 - emberi jogi szempont (félelem a diszkriminációtól)
 - gyakorlati következmények: egyházak nem pályáznak, SZGYF majdnem kizárólagos pályázó (erős alkupozíció)
 - kiírás 2017. elején 3 hónapos beadási határidővel! (elnagyolt szakmai minőség, tervezetlenség, nincs szolgáltatási gyűrű, kétséges az integráció, telek-kiválasztás problémás)!

A szakmai tervek nyilvánosak, az ÉFOÉSZ honlapján elérhetőek - <http://efoesz.hu/kivaltas/>

- 2 TL házba költöztek ki (Kaskantyú, Pölöskefő)
- 178 TL ház jön létre legkésőbb 2020 év végéig

„A nagyja még hátra van!”

Az intézményi férőhely-kiváltás hazai gyakorlati tapasztalatai

- Félelmek – tévhitok – bizonytalanság
 - a lakókban,
 - a dolgozóknál,
 - a (leendő) szomszédságban,
 - egymással szemben is
- Elhúzódó folyamat (beruházás-nehéz)
- Erős fókusz a jelenlegi (vidéki) nagyintézeteken, kevés figyelem a közösségi szolgáltatásokon
 - férőhelyszám csökkentés az indikátor
 - a szociális alapszolgáltatások bővülnek, de más (köz)szolgáltatások nem,
 - a meglévő szolgáltatások változatlanok
- A jelenlegi kiváltási projektek esetében a kiköltözés döntően kistelepülésről kistelepülésre/perifériára történik
- Foglalkoztatás kulcsfontosságú

Az intézményi férőhely-kiváltás magyarországi dilemmái

- Részleges / teljes kiváltás (egyenre szabottság)
- Magas támogatási igényűek kiköltözése
- Mekkora maximális férőhelyszámú TL hozható létre / mitől nem lesz mini-intézmény az új „otthon”
- Jelenlegi lakók biztonságos kiköltöztetése / jövő ellátórendszerének építése
- Intézményben / családban élő fogyatékos emberekre fókuszálás
- Szociális alap-, foglalkoztatási, egészségügyi szolgáltatásokkal való együttműködés – partnerség: diverzifikált szolgáltatások / stabil szervezeti keretek
- Szakember hiány

KÖSZÖNÖM A FIGYELMET!

